

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

J. V. CHRISTENSEN

TIDER OG SKIKKELSER
I MIDTSJÆLLANDS
HISTORIE

(VIII)

SÆRTRYK AF RINGSTED FOLKETIDENDE

RINGSTED
FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI
1931

LIDT FRA DET GL. KLIPPEDE

I Randen af det østl. Midtsjællands store Skovbælte har fra ældgammel Tid ligget to Landsbyer med de sjældne Navne Skivede og Klippede. Skivede har maaske aldrig været andet end en Enestegaard med et efter Tiden ret stort Jordtilliggende. I hvert Fald vides den tidligt at have tilhørt Kronen, hvilket formentlig vil sige, at Kongen for Jagtens Skyld har lagt Vægt paa, at den var i hans Besiddelse. Denne Gaard blev siden i Tiden til Giesegaard, hvor dygtige Herremænd af forskellige Slægter har bestræbt sig for at afrunde Godset.

Klippede har derimod gennem Tiderne, nær op imod vor Tid, holdt sig som Bondeby. Endnu i 1802 laa der fire Gaarde i Byen.

Klippede ligger kønt, nær de

store Skove, og højt i Forhold til det omgivende Terræn, saaledes at den nu tilbageværende Del af Byen syner vidt omkring.

Den Jordpolitik, Giesegaard gennem Tiderne har drevet, har gaaet ud paa at benytte den Ret, som ældre Fæstelove gav, til Inddragning af Bondejord under Herregaardsomraadet.

Klippede By er et af de mest fremtrædende Exempler i saa Henseende.

I 1682 bestod Klippede af 5 Helgaarde, 4 Halvgaarde og en Gaard, der laa til Nordrup Kirke, altsaa ialt 10 Gaarde.

Byen laa der med hele sin gamle „Bondeforfatning“. Hver Gaard havde sine Agre spredt i de 3 Vanges „Aase“. Der var Navne paa hver Aas, saaledes i B ø g e s m a r k e n: Streede (Stræde) Aas, Led-Stykker, Auvere (Havre?) Aas, Nebbe Stumper, Klippede Aas, Bøgehaven og Bøgeholm, Langerøds Agre, Bukkeeng, Konningskilde Stykker, Allinge Lille

og Allinge Magle (Kongsilden har ligget paa nuv. Fr. Jensens Mark S. f. Byen ved Ørslev Skel).

I K i r k e m a r k e n laa: Eisagre (Egesagre), Brederød, Smaa og Store Oreleds Agre, Vejsagre, Blommehøj, Bolbro (Bulbro, d. e. Træbro), Prikkebro(?), Overvejs-, Arebruns-(?) og Stette (Stente) Agre.

Og endelig i K i l d e m a r k e n: Haslehøj, Reffs- (rimeligvis Rævs-) høj, Vaadeagre, Snogemose, Lerstykker, Koldagre og Balstofte.

Disse Navne fortæller et Stykke rig og levende Landsby-Historie.

Marknavnene fortæller om det nære Naboskab med de prægtige Skove, men ogsaa om Plovens Kamp med Skoven. De mange Navne paa Skovens Træer: Bøg, Eg, Hassel etc. fortæller om Skovrester paa Bondemarkerne. Andre Navne fortæller om Beliggenhed i Forhold til Vej, Stente og Led (Oreled er lig Overdrevs-

led). Atter andre fortæller om Jordens Beskaffenhed: de kolde, de vaade og de lerede Agre. Nogle fortæller om de frie Dyrs Liv: Bukkeeng, Snogemosc, Rævehøj.

Endelig er der Kongskilden — Kildens Betydning indgaar næsten i hvert eneste Landsbyomraades Historie.

Og saa er der det mærkelige Navn Balstofte, som maaske — men det er y d e r s t usikkert — har Rod i den hedenske Tid som Navnet paa et Omraade, der kan have været udlagt til Guden Balder.

Allinge Magle og Lille er ogsaa to uforstaaelige Navne, der paa mærkelig Maade minder om Allindemagle og -lilles gamle Navne, der netop i en Periode staves saaledes. Navnebetegnelse Oprindelse tydes som A l e n d æ, et Navn, der skal have Hentydning til brede Markers Beliggenhed langs Aa (eller Sjø).

Og endelig har vi Betegnelser-

ne, der ender med -rød, Navne, der gaar igen i alle Skovegne, sine Steder (særlig i Nordsjælland paa Byer), andre Steder paa Agerstykker.

Den lille Bondeby laa, som den sikkert havde ligget i Hundreder af Aar med sine lave lerklinede Gaarde, fattig og ringe, og i 1682 sad der paa Byens Gaarde Mænd, der bar de gamle danske Navne som Peder Ingvorsen, Oluf Nielsen, Jens Jensen — og en Jens Jensen til, der til Forskel fra den anden betegnedes som Jens Jensen Jyde (Jyder var der allevegne ogsaa den Gang); saa var der Knud Jørgensen og Knud Jensen og Laurids Pedersen Ladefoged, hvis Tilnavn fortalte lidt om, hvor han kom fra. Endelig var der Niels Ingvorsen og Laurids Sørensen, som den Gang stavedes Søffrensen, hvorved Oprindelsen fra det latinske Severin blev mere iøjnefaldende. Og skønt der ellers paa den Tid rundt om i vore

Landsbyer laa øde Gaarde (efter Svenskekrigene og som Følge af anden Elendighed), havde Klippede klaret Skærsilden, uden at en eneste Gaard var blevet øde.

Det kan i Ufredstider have sine gode Sider at ligge et Stykke fra Alfarvej. Af Farringløses 15 Gaarde var f. Ex. de 5 øde.

Nu — knap halvtredie Hundrede Aar efter — er der tilbage af den gamle Bordeby to Gaarde og nogle Huse.

Paa en Cykletur i et af Krigens Aar (vistnok 1917) kom jeg igennem Klippede, og jeg fik da et Billede af, hvorledes det ser ud, naar en Gaard bliver øde.

Der laa en ubeboet Gaard ved Vejen. Jeg gik ind paa den gamle Gaardsplads. Det havde — set med Nutids Øjne — været en sølle Gaard. Hanebjælkerne var krogede Naturstammer, utilhuggede og saa tynde, at man ikke skulde tro, en voxen Karl kunde svinge sig over dem, uden at de brasede sammen.

Det var Ladelængen, der var tilbage; et mørkt Rum med et til Jord omdannet Lergulv, i hvilket Rotterne havde lavet Løbegrave. En lille Lyde (Aabning i Muren) fortalte, hvor Sæden var blevet stukket ind.

Staldlængen var helt forsvunden. Et Blommetræ, et af de gamle knudrede, som gav smaa blaa Blommer, stod paa dens Plads og fortalte, at det var længe siden, den Gaard havde været Gaard.

Stuelængen stod endnu — ubeboet. Trappestenen laa der med Mærker af Slægtens tunge jærnbeflagne Træsko. Men Ruderne var næsten de mest mærkelige. De var grønne og rødlige som Flaskeglas, farvede af Solens Brand gennem lange, lange Tider; ældgamle var de.

Længerne var 6 Alen brede!

Et Par Aar efter kom jeg igen. Da var de sidste Rester af Gaarden væk. Den havde ikke været Bondegård i Mands Minde, kun Bolig til en Huslod. Resten af Jorden var inddraget.

Et Stykke henne ved et gammelt Voldgærde stod en mærkelig Gran, med en Stamme, der nogle Alen fra Jorden delte sig i tre.

Dette Voldgærde dannede en Gang Hegn om en Bondegaards Have. Overleveringen i Folkemunde fortæller, at i den Tid, da Bønderne nok maatte tophugge, men ikke fælde Træerne i deres Haver og paa deres Mark, boede der i denne (nu forsvundne) Gaard en Mand, der var saa fattig, at han ikke havde Raad til at købe sig et Par Lægter til Erstatning for nogle, som var knækkede. Saa huggede han Toppen af sin Gran, og de tre Grene, som stod ud til Siden, bøjede sig opad og blev til det smukke, ejendommelige Træ, der endnu staar i Klippede.

Mundtlige Overleveringer — ejendommelig og karakteristisk Bondehistorie — lever endnu, naar man kan faa dem frem fra Mindernes Kildevæld.

Der har været Tider, hvor Landbrugets Kaar var saa ringe,

Billede fra Klippede: Den tregrenede Gran.

at det at blive Fæstegaardsmand betragtedes som noget nær den værste Ulykke, der kunde times et levende Menneske.

Niels Jørgensen fra Fløjterup havde været „Kalvekusk“, kørt Herregaardens Produkter til København, og tjent sig en 4—500 Daler paa den Forretning. For de Penge blev han tvunget til at tage en Gaard i Klippede.

Men Greven kunde forresten godt lide Niels Jørgensen og kiggede tit indenfor.

Lang Snak blev det ikke til. De kendte hinanden.

— Hvordan har Du det, Niels Jørgensen, spurgte Greven.

— Jo, jeg har det godt.

— Det er F . . . ruske mig det bedste, Farvel!

En vis haardhændet Fortrolighed kunde der være mellem disse gamle Bønder og deres Herskab.

Godsherren kunde til Tider være saa haardt spændt for, at han maatte ty til en eller anden velhavende Bonde i Nabolaget.

Til andre Tider — og det var vel nok det hyppigste — gik det den modsatte Vej, som da en af Gieseगाards Bønder, der stadig stod i Restance, en Dag nødte Greven og klagede sin Nød; Godsforvalteren vilde ikke vente længere.

— Og Du har ingen Penge? spurgte Greven.

— Nej, jeg arme Menneske . . .!

— Her har Du Pengene. Du skal F . . . ruske mig ikke skylde h a m noget.

„Ham“ var Grevens egen Godsforvalter!

Haard har Kampen for Tilværelsen ofte været mellem disse Skove.

De var undertiden i onde Tider saa fattige de Husfolk, der boede i de paa nedlagte Bøndergaardsmarker opførte Huse, at Børnene, naar Forældrene var paa Hoveri, maatte søge sig Næring i Skovene. „Vi kaldte det Surkaal“ — det var Skovsyrerne og det nys udprungne Bøgeløv.

Hvis Koen gik gold, og Kartofflerne slog fejl, var Nøden ikke alene „for Døren“, men daglig Gæst i Huset.

Mange Steder er gode Smaa- ejendomme voxede op. „I Bedsted var der for et Par Menneske- aldre næppe Føde til et Faar paa Markerne.“ Nu lever der dygtige Husmænd paa den samme Jord — og lever godt.

Hoveriet staar som det mørke Billede. Da Gaardmands-Hoveriet hørte op, maatte Husmændene til at tage fat. Naar de var to om Arbejdet, kunde de, naar de havde læsset 100 Læs Møg, have tjent hver en Rigsdaler.

„Folk forstaar ikke at bestille noget i Nutiden,“ siger en af de Gamle.

1848 vilde de, som sagt, jage den tyske Forpagter (Holsteneren Hellmers) fra Giesegaard. De kom fra Gørslev Nyvang til Ridebanen; men derfra kunde man se dem i Kikkert oppe fra Hovedgaarden. Og saa turde de ikke gaa længere.

Egentlig var det nok ogsaa Husmandshoveriet, man vilde have væk. Det med Tyskerne tog man med, fordi den nationale Stemning var blevet vakt ved Krigen.

„Det var en grænseløs elendig Tid i min Barndom,“ siger en gammel Kone. „Der kom næsten hver Dag en 4—5 Stykker og bad om Mad i den Gaard, hvor jeg tjente. De fik altid Ost og Brød, aldrig andet. Man kunde somme Tider næsten græde, naar man saa de Stakler.“

Der gaar et vemodigt Drag over det gamle furede Kvindeansigt. Og hun ser tankefuldt frem for sig, mens Minderne arbejder.

— — Der er Stemning over Egnen derude mellem de store Skove. Og naar man træffer Folk, der vil og kan fortælle om Livet, der en Gang er levet, voxer Stemningen. Disse spredte Oplysninger er hentede dels fra gamle Arkivskrifter, dels og fornemmeligst fra Folke-munde.

Billede fra Klippede: Lade bygget af Fr. Jensen uden fremmed Hjælp 1926.